



STADSHOLMEN

ÖVERKIKAREN 32

Hornsgatan 8

SÖDERMALM



Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

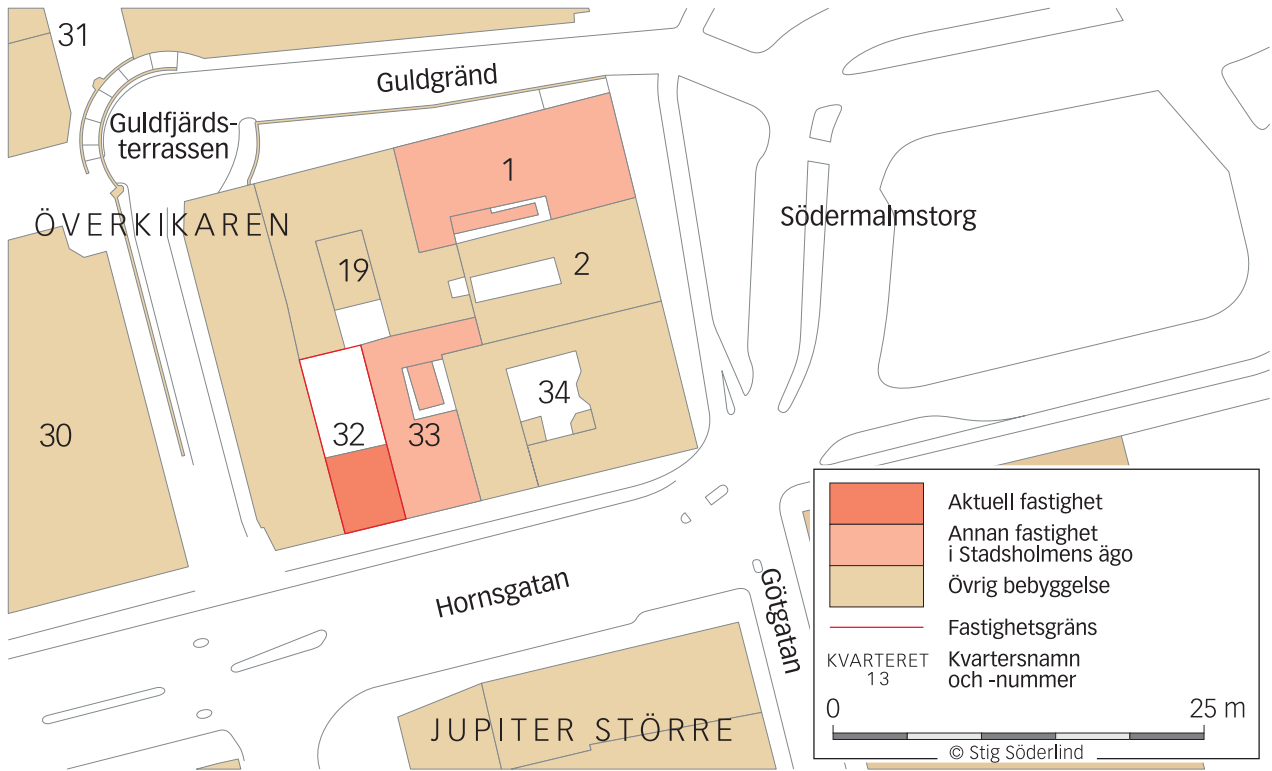
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se





FASADEN MOT HORNSGATAN MED BURSPRÅKET AV "SCAGLIOL".
FOTO J. MALMBERG.

Överkikaren 32 byggdes omkring 1910 som banklokal och försågs högre upp i huset med lägenheter för ogifta män. Fasaden utformades i en för byggnadstiden, men också för verksamheten, karakteristisk stil.

Det hårdbrända teglet, graniten och sandstenen var tidstypiska material som gav uttryck för soliditet och varaktighet, viktiga egenskaper för en bankverksamhet. Bankhallens lanternin och fasta inredning är också typisk för tidens banklokaler. Vid sidan av de gedigna byggnadsmaterialen är burspråkets uppbyggnad av enklare material ett exempel på förra sekelskiftets experimentlusta och byggnadsindustrins innovationer. Invändigt speglar lägenheterna, med välbevarade planlösningar, snickerier och fönster, ett anspråkslöst inredningsideal men också ungarstadsstadens speciella förhållanden.

Byggnadens läge i det förnäma, högborgerliga kvarteret Överkikaren och vid Hornsgatan är av stor betydelse för miljön och stadsbilden.

Fastigheten Överkikaren 32 är blåvärderad enligt

Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Kvarteret Överkikaren tillhörde på 1640-talet de delar av Södermalm där gatunätet tidigast reglerades med rätvinkliga kvarter och raka gator. I området uppfördes snart representativa byggnader för det högre borgerskapet och adeln. Flera 1600-talsbyggnader är bevarade men samtliga präglas av senare tiders ombyggnader. 1980-talets hotellbygge i och intill kvarteret och Söderledens överdäckning med nya byggnader förändrade kvarteret karaktär samtidigt som förbindelsen med Östra Mariabergets äldre bebyggelse skars av. Trots det har kvarteret, med sina



PORTALEN I SANDSTEN MED URSPRUNGLIG TRÄPORT.
FOTO J. MALMBERG.

husfasader mot Södermalmstorg och Hornsgatan, stor betydelse för stadsbilden och ett avsevärt historiskt intresse. Den blandade bebyggelsen representerar också olika tiders byggnadsideal från 1600-talet in i vår egen tid.

HISTORIK

Bank och ungarlägenheter

Överkikaren 32 uppfördes 1909 efter ritningar av arkitekten Ernst Stenhammar. På platsen fanns tidigare ett stenhus som uppfördes efter branden i Maria församling 1759. Byggherre till den nuvarande byggnaden var Bank AB Stockholm-Öfre Norrland som 1907 ansökte om bygglov för en bankbyggnad med lägenheter i de övre våningarna. Fasaden utfördes i ett för tiden karakteristiskt hårdbränt Helsingborgstegel med bottenvåning och listverk utförda i granit, ett material som återkom i översta våningens beklädnad med inhuggna vapensköldar. Lägenheten på våning 2 trappor försågs också med ett burspråk utfört i ”scaglioli” – ett eldfast byggnadsmaterial bestående av bland annat bränd gips, lim och vatten som var relativt nytt

vid den här tiden – och utvändigt klätt med furu och blyspröjsade fönster. Yttertaket kläddes med glaserat tegel. Den dekorativt utformade portalen med frukt- och lagergirlander högs i sandsten.

I bottenvåningen inrymdes själva banklokalen med ett glaserat tak som släppte in ljus från den överbyggda gården. Inredningen gjordes i övrigt med träpaneler och dekorativt snickeri medan entrén kläddes med stucco lustro och marmor. Källaren utnyttjades som bankvalv med stålförstärkta murar av cementbetong, pansardörr och ett kryssvälvt rum med dekorativt utformade kolonner. Våning 1 trappa innehöll kontorsrum medan övriga våningsplan inreddes som ungarlägenheter utformade som dubletter med två bostadsrum, vattentoalett och badrum. Lägenheterna saknade ursprungligen kök, utom på våning 4 trappor. Inredningarna var enkla med profilerade socklar och oljefärgsmålade väggar i tamburerna, medan bostadsrummen hade fot- och fönstersmygpaneler, tapeter och limfärgsmålade tak. Fönstren var kopplade, inåtgående och försedda med espagnoletter.



TRAPPHUSET MED URSPRUNGLIGT TRAPPRÄCKE. FOTO J. MALMBERG.

Senare förändringar

På 1920-talet ersattes ett litet, gallerförsatt fönster i bottenvåningen av ett stort butiksfönster. I övrigt är fasaden i huvudsak intakt från byggnadstiden. Fastigheten förvärvades av Stockholms stad 1930.

I mitten av 1990-talet gjordes en genomgripande upprustning av fastigheten med syfte att modernisera wc och kök, installera fjärrvärme, förnya samtliga installationer och ytskikt samt anordna tvättstuga och soprum. I programmet för upprustningen ingick att bevara den befintliga planlösningen och de ursprungliga, fasta inredningar som omfattades av Stadsmuseets skyddsföreskrifter. Snickerier målades med linoljefärg.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Byggnaden är tre fönsteraxlar bred och har fem våningar och vind. Fasaden är klädd i mörkt Helsingborgstegel med bottenvåning och dekorativa detaljer under takfoten utförda i granit. Taket täcks mot gatan av glaserat tegel och mot gården av plåt. De stickbågiga fönstren är de ursprungliga, småspröjsade och inåtgående, liksom det träklädda

burspråket med blyspröjsade fönster. Porten är likaså ursprunglig, skulpturalt utformad i ek med små ljusinsläpp täckta med dekorativa järngaller och överljusfönster med kolonetter i sandsten.

Interiör

Portgången har samma utformning som vid byggnadstiden med marmorgolv och väggar i stucco lustro samt inre svängdörrar med fasett slipade glasrutor. Den ursprungliga ingången till banklokalen är i dag stängd, men dörrarna är kvar från byggnadstiden. Trappan är lagd med kalksten och vilplanen med mönstrade konststensplattor. Lägenhetsdörrarna består av ådringsmålade, halvfranska pardörrar.

I lägenheterna finns fotpaneler, dörr- och fönsterfoder, fönstersmygpaneler och stucktaklister välbevarade från byggnadstiden. Förutom förändringar för att inrymma kök i lägenheterna, vilket i stor utsträckning tycks ha gjorts i de gamla badrummen, är även planlösningarna välbehållna från byggnadstiden. Utställningslokalerna i bottenvåningen har också bevarade inredningar av kulturhistoriskt värde, som ett glasiat tak, väggpaneler eller dekorativa trappräcken med spiralsvridna balusterdockor.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.